

Obraćanje visokog predstavnika i posebnog predstavnika EU Valentina Inzka

Nova regionalna arhitektura na Zapadnom Balkanu

Bosna i Hercegovina trenutačno uživa prednosti najotvorenijih, najprijateljskijih i najpozitivnijih odnosa sa svojim susjedima od potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma prije gotovo petnaest godina.

Zahvaljujući demokratskim promjenama i reformama u Hrvatskoj i Srbiji, te opredjeljenju nove generacije lidera u ovim zemljama za budućnost njihovih zemalja u Europskoj uniji, susjedi BiH su, od glavnih inicijatora konflikta i nestabilnosti u Bosni i Hercegovini početkom devedesetih godina prošlog stoljeća, danas postali najbolji garanti njezine stabilnosti i napretka .

Međutim, u isto vrijeme kada se na Zapadnom Balkanu pojavljuje ova nova, pozitivnija regionalna arhitektura, Bosna i Hercegovina se suočava sa sve težom unutarnjom političkom situacijom.

Kratko rečeno, dok je u prvih jedanaest godina nakon rata

ostvaren značajan napredak – posljednje četiri godine su uglavnom protraćene. Problemi koji su postali sve uočljiviji tokom prošle godine, u stvari su pokazatelji sveukupnih tendencija u protekle četiri godine.

Redovito se osporavaju suštinski elementi zemlje i njezinih institucija, uključivši i ustavni okvir. Možda je pomalo i paradoksalno da, dok predsjednici Hrvatske i Srbije potvrđuju svoju opredijeljenost za suverenitet Bosne i Hercegovine, vlastiti premijer BiH javno izjavljuje da «sanja» o budućem otcjepljenju Republike Srpske, jednog od dva entiteta u BiH.

U ovoj klimi, institucije na državnoj razini nisu radile punim potencijalom tijekom protekle četiri godine, uglavnom zbog političkog opstruiranja i razmirica. Broj zakona odbačenih zbog entitetskog veta u državnom parlamentu BiH u značajnoj se mjeri povećao, uključivši i veliki broj zakona koji su od suštinskog značenja za napredovanje BiH ka euro-atlantskim integracijama. Podriven je i veći broj drugih državnih institucija. Politika koja stoji iza ovakvih napada je da se pokaže da su ove institucije nelegalne ili nefunkcionalne – i iz tog razloga, nepotrebne na državnoj razini.

Ukratko, danas, petnaest godina nakon potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma, još uvijek se dovoljno ne shvaća potreba za angažmanom na dijalogu, za postizanjem kompromisa, te potreba da ljudi izađu jedni drugima u susret, kako bi zemlja mogla napredovati. Nacionalistički i etnički programi i dalje prevladavaju nad suradnjom i kompromisima.

Izvješće Europske komisije o ostvarenom napretku, koji je objavljen ranije ovoga tjedna, potvrdio je da Bosna i Hercegovina ne ostvaruje svoj potencijal i da je zemlja u protekloj godini ostvarila ograničen napredak u ispunjavanju potrebnih uvjeta za europske integracije i za okončanje izvršnog međunarodnog mandata visokog predstavnika.

Unatoč ovoj negativnoj vijesti, ja doista vjerujem da se

lideri u BiH, uz pomoć međunarodne zajednice i njezinih susjeda, mogu vratiti na put euro-atlantskih integracija i budućeg prosperiteta.

Postizborna situacija

Trećeg listopada, građani BiH izašli su na biračka mjesta da izaberu lidere na državnoj, entitetskoj i kantonalnoj razini za sljedeće četiri godine. Najveća promjena primijećena je u pobjedi Socijaldemokratske partije, koja je nešto najbliže održivoj multietničkoj stranci, na državnoj razini i razini Federacije BiH, te porazu dominantno bošnjačke Stranke za BiH. U svakom drugom pogledu, rezultati su uglavnom potvrdili potporu za iste stranke i političke figure koje su vladale tijekom prethodnog mandata.

Iako izborni rezultati nisu donijeli revolucionarne promjene, smatram da će proces formiranja novih koalicija i početak novih mandata pružiti priliku da se vodstvo fokusira na program okrenut ka budućnosti.

Pored pozitivne regionalne atmosfere, reformski program u Bosni i Hercegovini može dobiti poticaj i od nedavne odluke Vijeća Europske unije da ukine vizni režim za građane BiH koji putuju u EU. Ova odluka, ne samo da političarima u BiH i građanima koji su ih izabrali dokazuje da je EU ozbiljna glede svoga angažmana u zemlji, ona također dokazuje da su lideri u BiH sposobni provesti opsežne i kompleksne reforme kako bi BiH približili Europskoj uniji. Sada bi trebali dodatno raditi i nastaviti ovaj pozitivni trend.

Angažman SAD

Pored napretka vezanog za pitanje viza, ohrabrila me je i činjenica da je američka administracija prepoznala da

sigurnost ove regije ovisi o sigurnosti i samoodrživosti BiH, što je rezultiralo ponovnim jačanjem angažmana SAD.

Posjet potpredsjednika Bidena Bosni i Hercegovini u ljeto prošle godine i posjet gospođe Clinton, državne tajnice, neposredno nakon izbora u listopadu, poslali su neophodnu i važnu poruku građanima Bosne i Hercegovine i njihovim liderima – da će SAD proaktivno pomagati toj zemlji da izađe iz trenutačnih poteškoća.

Tijekom svojih sastanaka sa bosanskohercegovačkim liderima, gospođa Clinton jasno je dala do znanja da su SAD odlučne da dovedu do kraja posao koji je započet u Daytonu. To znači nepovratan put Bosne i Hercegovine ka punoj euro-atlantskoj integraciji, kao demokratske, suverene i funkcionalne države.

To je uvijek bio cilj, to i ostaje cilj.

To je cilj koji su lideri BiH još jednom potvrdili kada su podržali i potpisali Sporazum o stabiliziranju i pridruživanju sa Europskom unijom, i kada su se prijavili za sudjelovanje u Akcijskom planu za članstvo u NATO-u.

Euro-atlantska integracija Bosne i Hercegovine kao cilj nije nešto što je izmislila međunarodna zajednica. To je cilj o kome su raspravljali i koji su prihvatili građani ove zemlje, i koji su više puta podržali njihovi lideri.

Dakle, kada kažem da smo u periodu kada politički proces može biti aktiviran, postati učinkovitijim, govorim o procesu koji ima jasnu i usuglašenu putanju – prema Europi i NATO-u. Ovo značajno povećava izgleda za konačni uspjeh.

Proces je usredotočen na reforme koje će rehabilitirati pravosudni, administrativni, ekonomski i ustavni sustav u BiH.

Radi se o procesu za koji vjerujem da sada može krenuti naprijed, uz ustrajnu međunarodnu potporu.

Program reformi

Istina je da on ne može napredovati dovoljno brzo.

Naprosto je nemoguće dovoljno istaknuti materijalne poteškoće prouzročene ekonomskom krizom u protekle dvije godine. Stoga je deblokiranje dugo odgađanih ekonomskih reformi osnovni prioritet.

Reforme koje za cilj imaju konsolidiranje jedinstvenog ekonomskog prostora u Bosni i Hercegovini stimulirat će slobodno kretanje robe, rada i kapitala na domaćem tržištu, te će na taj način pomoći da se privuku ulaganja i otvore nova radna mjesta.

Ne postoji neslaganje glede neophodnosti i urgentnosti reformi koje moraju biti usvojene i provedene. Do sada je problem bio u tome što su relevantni zakoni korišteni kao pregovarački aduti u natjecanju između političkih stranaka.

Neposredni program također obuhvaća reforme kojima će Bosna i Hercegovina ispoštovati odluku Europskog suda za ljudska prava iz prosinca 2009. godine, kojom je utvrđeno da postojeći propisi, prema kojima na javne dužnosti moraju biti imenovani predstavnici tri konstitutivna naroda, predstavljaju flagrantno kršenje temeljnih građanskih prava bosanskohercegovačkih građana koji ne pripadaju ni jednom od konstitutivnih naroda.

Provedba odluke Europskog suda za ljudska prava zahtijevat će ustavne promjene, i trebamo iskoristiti priliku i potaknuti proces ustavne reforme korak po korak, kojim će se povećati funkcionalnost države i njezinih mehanizama za donošenje odluka.

Pored toga, program uključuje ispunjenje preostalih uvjeta koje je Vijeće za provedbu mira utvrdilo u veljači 2008. godine za zatvaranje Ureda visokog predstavnika.

Želim istaknuti da Ured visokog predstavnika nastavlja sa radom zato što nisu ispunjeni kriteriji za njegovo zatvaranje – a sve dok nastavlja sa radom, OHR može igrati, i igrat će konstruktivnu ulogu u novom političkom okruženju.

Moramo zauzeti snažniji i kreativniji pristup u pružanju pomoći lokalnim akterima da eliminiraju prepreke koje već niz godina onemogućuju postizanje napretka.

Legitimni cilj na koji se bosanskohercegovačka politika treba fokusirati je rad u službi građana Bosne i Hercegovine, putem poništavanja učinaka ekonomskog pada i osiguravanja institucionalnih resursa koji su Bosni i Hercegovini kao državi potrebni kako bi se proces njezine integracije usmjerio ka NATO-u i Europskoj uniji.

Sve ostalo je skretanje pozornosti.

Ukoliko takvo skretanje pozornosti ozbiljnije ugrozi opće napore da se poboljša perspektiva građana Bosne i Hercegovine (kao što je to nedavno bio slučaj u periodu koji je iza nas), tada međunarodna zajednica, kao garant mirovnog sporazuma, mora snažno djelovati.

Diplomatska revolucija

Nestrpljenje građana zbog propale politike u Bosni i Hercegovini velikim dijelom proizilazi iz sve većeg uspjeha koji bilježi nova politika susjednih zemalja.

Građani Bosne i Hercegovine morali su frustrirano stajati po strani i gledati kako građani u drugim zemljama bivše Jugoslavije prave odlučne korake i odmiču sve dalje od nezadovoljavajućeg statusa quo.

Lideri susjednih zemalja izašli su iz nacionalističke sigurnosne zone i usvojili – ponekad samo formalno, a ponekad sa značajnim darom i hrabrošću – politiku koja je izravnije

usuglašena s političkim izazovima 21. stoljeća.

Ovdje se ne radi samo o pragmatizmu, iako pragmatizam svakako ima svoje mjesto. Karizmatični političari ne mogu daleko dogurati ukoliko ne pokažu sposobnost da ispune svoju zadaću.

Vrlo često se radi i o postojanju vizije. Iznenadujuća karakteristika propale politike iz prošlosti, ne samo u Bosni i Hercegovini nego i u široj regiji, je njezina nemaštovitost.

Politički lideri očito nisu bili sposobni razmišljati o bilo čemu što bi bilo izvan vođenja relativno male i relativno korumpirane ekonomije.

Nisu mogli sagledati ni artikulirati istinski potencijal Zapadnog Balkana – regiona s ogromnim ljudskim potencijalima i prirodnim resursima, idealno lociranog da može biti distribucijski centar i proizvodna baza za europska tržišta.

Međutim, današnji lideri u regionu počinju prihvaćati upravo ovakvu jednu smionu viziju.

A rezultat toga je mijenjanje diplomatske strukture Zapadnog Balkana i jugoistočne Europe u cijelosti.

Samo tijekom zadnje godine, bili smo svjedoci konstruktivnih inicijativa među predsjednicima Hrvatske, Srbije, Crne Gore i Makedonije čiji cilj je rješavanje problema u bilateralnim odnosima koji već dugo postoje.

Mnogo poticaja ovakovom pristupu proistječe iz zajedničke želje da se osiguraju euro-atlantske integracije. No, na djelu je i imperativ domaće politike. U svakoj od ovih zemalja shvaćeno je da ideja nacionalnog identiteta može osigurati postojanje zemlje, ali potrebne su mnogo složenije i trajnije ideje da bi zemlja napredovala.

Ovaj 'postnacionalistički' program uključuje rješavanje preostalih diplomatskih razlika koje postoje između Bosne i

Hercegovine i njezinih susjeda. Kao rezultat, lideri u regionu su poduzeli korake da poprave odnose sa ključnim osobama u BiH. Primjetne su geste kao, na primjer, prisustvo srbijanskog predsjednika Tadića na ceremoniji obilježavanja petnaeste obljetnice masakra u Srebrenici, te znamenita rezolucija srbijanskog parlamenta u ožujku ove godine kojom se osuđuje masakr u Srebrenici. Na isti način je i novi bošnjački član Predsjedništva BiH Bakir Izetbegović ponudio vlastitu ispriku Srbiji za zločine koje je Armija BiH počinila nad srpskim civilima tijekom rata.

To su pozitivna djela i geste koje imaju primjetan utjecaj na poboljšanje suradnje među zemljama u regionu, na primjer, u sferi suradnje pravosuđa i tužiteljstava.

Pored nove politike vlasti na Zapadnom Balkanu, koje bi mogle imati transformirajući utjecaj, želio bih pohvaliti i dinamičan i uspješan diplomatski angažman Turske u regionu. U zadnje dvije godine, Ankara marljivo radi na tome da bivši neprijatelji uspostave konstruktivan dijalog, dajući time pozitivan primjer.

Zlatna prilika

Trenutačna klima u regionu predstavlja stoga zlatnu priliku.

Bio bi zločin dozvoliti da ta prilika ne bude iskorištena.

Prije izbora postojala je opasnost da u Bosni i Hercegovini ta prilika ne bude iskorištena.

No sada kada su izbori iza nas, nalazimo se u novoj situaciji, koja više obećava.

Bosna i Hercegovina sada može izvući korist od harmoničnog okruženja u regiji.

Međunarodna zajednica, uključivši i OHR, može sada raditi sa

ključnim čimbenicima u BiH kako bi stigli uraditi ono što je propušteno posljednjih godina.

Možemo uraditi mnogo toga, možemo postignuti jako mnogo, zajedno sa građanima Bosne i Hercegovine i njihovim liderima.

Sada je vrijeme da zasučemo rukave i fokusiramo se na to da Bosna i Hercegovina sa stavke „problem“ pređe na stavku „riješen problem“.

To je moguće uraditi.

I uz pomoć Europske unije, Sjedinjenih Država i drugih partnera u međunarodnoj zajednici, to će i biti urađeno.

Hvala vam.